

Dr. Markó József:

MŰVÉSZET ÉS/VAGY IPARJOGVÉDELEM?

Az első olvasásra talán meglepő tárgyú dolgozattal azt a kérdést kívánom felvetni és elemezni, hogy lehet-e, illetve kellene-e hogy legyen a jelenleginél szorosabb kapcsolat a művészet, főleg a képző- és iparművészet és az iparjogvédelem között.

E kérdés felvetésének különös aktualitást ad a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény hatályba lépése.

Bevezetésül talán érdemes röviden, dióhéjban végigtekinteni a technikai fejlődés történetét ebből a szemszögből, azaz a művészetek tükrében. A „gép” valójában szimbóluma lehetne az újkori történelmünknek, de a XX. századnak különösen a gépkocsi és a kamera, amelyek talán a legnagyobb hatású találmányok voltak. A mechanikai gépek részben valójában az ember izomzatát imitálják, de jelenleg ezek egyre inkább elvesztették a korábban domináns szerepüket és egyre nagyobb jelentőséget kapnak azok a találmányok, amelyek az emberi agyat és idegrendszert imitálják, gondolok itt főleg az elektronikai és biológiai találmányokra.

Érdekes felidézni, hogy például az ókorban a gépet játéknak, a mágia eszközeinek, a fantázia furcsa szüleményének tekintették, viszont az ipari forradalom után már a termelés tökéletesítésének lehetséges eszközét, de egyúttal a munkások ellenségét látták benne. A francia forradalom idején már egyesek az utópia felé haladás eszközeinek, mások viszont az emberi értékek devalválójának tekintették. Ezek az egymással ellentétes megítélések a XX. században is fellelhetők, és ezeknek megvan a visszatükröződésük a művészetekben is.

A történelem folyamán valószínűleg a görögök alkották meg az első igazán jelentős találmányokat, így pl. a kereket, tengelyt, emelőt, fogaskereket stb. Érdemes megemlíteni, hogy a görög nyelvben a „*techné*” szó még együttesen jelenti a technikát és művészetet (!). A rómaiak az elméleti tudományok terén tettek nagy lépéseket előre, továbbá nagyot alkottak főleg az építészetben és a navigálásban. A középkor, különösen a renaissance talán a leginkább Leonardo da Vinci-vel példázható, aki művész és mérnök-feltaláló is; nála még e két

hivatás és szakterület nem választható szét, sőt szerves egységet alkot.

A XIX. században azonban szétválnak a technika és művészetek útjai. A XX. század elején megjelennek a művészetben konstruktivisták is, a „machine art”, valamint a mobilok, azaz a mozgó, gépszerű kinematikus szobrok. Ennek a művészeti ágak jeles képviselője, pl. hazánkfi, Moholy-Nagy Sándor („Bauhaus”, Berlin, 1920-as évek).

Jelenleg is előfordul ugyan, hogy néhány művész szoros együttműködésben dolgozik mérnökökkel és szabadalmi ügyvivővel a szellemi alkotások létrehozásában - itt főleg ipari formatervező művészekre gondolok -, de ezek sajnos szórványos kivételeknek tekinthetők csupán.

A klasszikus értelemben, önálló műtermekben tevékenykedő képző- és iparművészek tapasztalataim szerint többnyire a minimális ismerettel sem rendelkeznek arról, hogy a megszületett alkotásaik egy része esetleg a szerzői jogi oltalmon kívül az iparjogvédelmi jogintézmények valamelyikével is levédhető lenne, ami pedig ugyancsak komoly segítségére lehetne a művésznek az utáncók „fűlön-fogásában” és az alkotásuk értékesítésében.

Az iparjogvédelem eszköztárából a műtárgyak vonatkozásában gondolok, például a formatervezési mintaoltalomra, amely speciális párhuzamos védelmet nyújt - a szerzői jog mellett - a termék formatervezésére. De gondolhatok akár a szabadalmi oltalomra is, pl. sajátos technológiákat alkalmazó festészeti vagy szobrászati eljárások esetében, amelyek szabadalomképesek lehetnek (pl. márvány vagy fém szobrászati technológia lézerefény-nyalábbal, sajátos festék-felhordási technikák stb).

Például a mobil szobrok létrehozásakor óhatatlanul olyan mechanizmust, hajtásláncot is feltalálhat a művész – jóllehet ennek valójában nincs is tudatában -, amely önálló találmányként is megállhatná a helyét, ezért adott esetben szabadalmi vagy használati minta-oltalom alá helyezhető lenne, sőt más, akár ipari területeken is alkalmazható lenne, és ezzel a művész-feltalálónak a kizárólagos jogi oltalom mellett anyagi eredményeket is hozhatna.

Persze ahhoz, hogy az alkotóművész élni tudjon a fentebb vázolt iparjogvédelmi lehetőségekkel, először is ismernie kellene a fenti szempontokat, és tudnia kellene, hogy ki az a szakértő, aki adott esetben segítségére lehetne műszaki-jogi szaktanácsokkal. Hát éppen

ez a tájékoztatás a fő célja a jelen dolgozatnak. Az iparjogvédelmi szakma erre hivatott szakemberei a „szabadalmi ügyvivő”, aki megfelelő mérnöki és jogi képzettség és jogosítvány alapján a feltalálók, pl. a művészek segítségére lehet a fenti kérdések megoldásában.

Melegen javaslom tehát a képző- és iparművészek figyelmébe, hogy adott esetben bizalommal forduljanak szabadalmi ügyvivőhöz, és szakvéleménye alapján döntsenek arról, hogy adott esetben igénybe veszik-e az iparjogvédelem által felkínált jogi *védelem* e sajátos arzenálját, az alkotóművész érdekeinek fokozott érvényesítése végett.

-
- A szerző: Dr. Markó József szabadalmi ügyvivő
E-mail: j.marko@t-email.hu
 - Publikálva: Magyar Iparművészet, 2003

© Dr. Markó József, Budapest, 2003